

TAPION TALO

Joensuun kaupunkikuvaa ovat elävöittäneet pitkään kolmen pienliikerakennuksen rypäs, joiden kohtalo ratkaistiin lopullisesti 2000-luvun alussa. Näistä rakennushistoriallisesti ja -taiteellisesti arvokkaiden kohde oli vuonna 1927 valmistunut Tapion talo. Se on kuulunut Suomen vanhimpiin yhtäjaksoisesti toimiviin elokuvateattereihin ja se on ollut pitkään Joensuun keskustan vanhimpia kivisiä liikerakennuksia.

Tapion kaksikerroksisen talon haasteet olemassaololleen ovat olleet rakennuksen tontin pienehkö rakennusoikeus ja sijainti kasvavan kaupungin ydinkeskustassa. Todennäköisesti juuri edellä mainituista syistä elokuvateatterirakennus ei päässyt myöskään kaupungin tekemiin suojelu- tai rakennushistoriallisesti merkittäviin luetteloihin kuin vasta vuonna 2005, jolloin rakennuksen kohtalo oli selvillä. Kaupungin kaavoitusosasto oli kuitenkin jo vuonna 1978 laaditussa keskustasuunnitelmassa esittänyt rakennuksen suojelua, mutta kaupunginvaltuusto tyrmäsi kaavoituksen esittämät suunnitelmat.

Tapion rakennus on ollut jo vuosikymmenien ajan elokuvateatterikäytössä. Kaupunkikuvallisesti keltainen Tapion talo on jäänyt ikään kuin kehyksiin kahden suuremman rakennuksen väliin. Kuva Pekka Piiparinen

1980-luvun puolivälissä Kauppakadun ja Niskakadun kulmaukseen suunniteltiin Suomen Työväen Säästöpankin liikerakennusta. Joensuun kaavoitus ohjeisti rakennuttaa mm. toivoen tulevan liikerakennuksen olevan korkeudeltaan kolme kerrosta. Suunniteltua 2,0-2,1 suurempaakin rakennusoikeutta kaavoitus piti mahdollisena, mutta totesi, että *”se ei tule menemään läpi missään paikallisista luottamuselimistä”*. Samalla kaavoitus piti elokuvateatteri Tapion säilyttämistä epärealistisena, mutta kehotti kuitenkin rakennuttajaa laatimaan kaupungin luottamushenkilöitä varten yhden luonnoksen, jossa Tapio rakennus säilytettäisiin.

Kaupunginvaltuusto hyväksyi kaavamuutosehdotuksen, mutta hyväksymispäätöksestä valitettiin ympäristöministeriöön, joka jätti kaavan hyväksymättä toden, että elokuvateatteri Tapion rakennus on kulttuurihistoriallisesti arvokas kohde, jonka säilymisperusteita ei ollut selvitetty tarpeellisella tavalla. Tämän jälkeen Joensuun kaupunki ja kaavamuutoksen hakija valittivat korkeimpaan hallinto-oikeuteen, joka hylkäsi valittajien vaatimukset.

Kun kaavoitusosasto oli esittänyt Tapion talon suojelua 1970-luvun lopulla, oli sen jouduttava kääntämään ruoria valtuuston toivomaan suuntaan. Näin rakennus ei kuulunut enää vuoden 1987 yleiskaavan yhteydessä olevaan ”Kulttuuri- ja rakennushistoriallisen suojelukohteet” - julkaisuun lainkaan. Kaupungin kaavoituksesta todettiin, että kohteen merkitys ei ole niin suuri, että se olisi pitänyt ottaa mukaan suojeluluetteloon. Ikään kuin perusteluna kannalleen kaavoituksesta mainittiin, että Tapion säilyttämisen puolesta ei ollut joensuulaisten parissa mitään liikehdintää. Kaavoitusosastolla uskottiin samalla, että tonttia koskevassa luottamusmieskäsittelyssä kaupunkikuvalliset seikat joutuivat väistymään taloudellisten näkökulmien tieltä. Kaavoituksen henkilöstössä eli kuitenkin toivon siemen säilymisen suhteen, sillä juuri taloudellisilla olosuhteilla nähtiin olevan ainoa rakennuksen säilyttämistä puoltava seikka. Tämä johtui siitä, että mikäli tontin tehokkuuslukua nostettaisiin, voisi Tapion viereen mahdollisesti nouseva uudisrakennus olla sen verran suuri, että se tulisi täyttämään tontin lähes kaikki rakennusoikeudet. Näin pieni Tapion rakennus tulisi säilymään ikään kuin siinä sivussa.

Pieni Tapion talo sopii erinomaisesti ihmisläheiselle Joensuun kävelykadulle. Kuva Pekka Piiparinen

Laadittaessa 1990-luvun alussa uutta listaa kulttuurihistoriallisista rakennuksista ja suojelukohteista, oli kaupunki johdonmukainen esittäessään, että kaupunki ei tue rakennuksen suojelua. Suojelun olisi tapahduttava ainoastaan omistajan toimesta. Sen sijaan kaupungin kulttuuritoimen lautakunta puolsi rakennuksen suojelua jopa niin, että sen mielestä rakennus olisi pitänyt sijoittaa II suojeluluokkaan (suojeluluokkia oli I-III). Museovirasto ei ottanut kantaa Tapion suojelukysymykseen. Museoviraston ajatukset olivat tuolloin Joensuun osalta enemmänkin

Pielisjoen itärannalla olevan Penttilän sahan säilyttämisessä. Sen sijaan ympäristöministeriö otti aktiivisen roolin määrätessään Tapion tontille rakennuskiellon, joka oli voimassa vuodesta 1989 vuoteen 2001 saakka. Juuri ympäristöministeriön toiminta olikin ehkä merkittävin tekijä rakennuksen säilymisen kannalta.

Tapion talon tilanne muuttui jälleen akuutiksi vuosituhannen vaihteessa, kun Polar Kiinteistöt Oyj haki omistamalleen tontille, missä Tapion rakennuskin sijaitsi, asemakaavan muutosta. Yrityksen ensisijaisena tavoitteena oli rakentaa tontille uusi asuin- ja liikekiinteistö ja purkaa vanha rakennuskanta pois. Heti alussa heikoimpaan asemaan joutuivat tontilla olleet kaksi vihreää puutaloa, jotka olivat valmistuneet vuosina 1936 ja 1940. Sen sijaan Tapion elokuvateatteritalon kohtalo muodostui hieman helpommaksi, sillä sen säilyttäminen kaupunkikuvassa sai huomattavan paljon tukea. Esimerkiksi Joensuun kulttuuriväki järjesti Taputa!-tapahtuman, joka tarkoitti Tapion Puolesta Taidetta.

Kaavoittajan näkökulmasta tontin asemakaavan muutos oli vaikea. Tontin ja kiinteistöjen omistajan Polar Kiinteistöt Oyj:n vanhat rakennukset, mukaan lukien Tapion kivirakennus, olivat huonokuntoisia. Ensimmäiseen suojeluratkaisuun päästiin, kun omistaja lupautui suojelemaan vain julkisivun. Tapion rakennuksen kokonaissuojelu vuonna 2002 mahdollistui lopulta siten, että Polar Kiinteistöt Oyj möi rakennuksen edelleen, ja lopulta Savon Kinot Oy päätti kunnostaa rakennuksen elokuvatoiminnan jatkamiseen ja kehittämiseen. Tapion rakennuksen tarina sai siis onnellisen päätöksen: kävelykadun varrella sijaitseva arvokiinteistö pelastui, se kunnostettiin ja rakennuksen yhteyteen valmistui vuonna 2005 Joensuun ensimmäinen elokuvakeskus. Ehkä Tapion rakennuksen pelastaminen osoittaa myös 2000-luvun alun markkinoidenkin heräävää kiinnostusta vanhaa rakennuskantaa kohtaan. Tapion kohdallahan kysymyksessä oli pitkät perinteet omaava kulttuuritila, joka kyettiin uudistamaan rakenteellisten tekijöiden lisäksi myös imagollisesti.

Samalla tontilla sijainneiden kahden vihreän puutalon kohtalot koskettivat myöskin kaupunkilaisia. Kaavoitusosaston kanta oli alusta alkaen se, että kyseiset rakennukset eivät täytä sellaisia kulttuuri- tai rakennushistoriallisia arvoja, että niiden suojelu olisi perustelua. Lisäksi kaavoittaja katsoi, että rakennusten suojelu aiheuttaisi maanomistajalla kohtuuttomia rasitteita. Tontilla olevien vanhojen rakennusten säilyttämisessä käytettiin hyväksi aiempia Joensuun vanhasta rakennuskannasta tehtyjä inventointi- ja suojeluluetteloita. Kaavoittaja saattoikin todeta, että *”suojelun perusteena täytyy olla kulttuuri- tai rakennushistoriallisia arvoja, joita kyseisillä rakennuksilla ei ole. Rakennukset eivät sisälly Joensuun kulttuuri- ja rakennushistoriallisten suojelukohteiden luetteloon (1995, 1997).”* Kaavoittaja sai tukea Pohjois-Karjalan museolta ja Pohjois-Karjalan arkkitehdit SAFA:lta. Sen sijaan maakunnallinen ympäristökeskus suhtautui asiaan kriittisesti. Se huomautti, että esim. ”Joensuun keskustan kehittäminen” -suunnitelmassakin vihreiden puutalojen katsottiin edustavan ilmeikästä ja arvokasta kaupunkikuvaa parhaimmillaan. Sen sijaan Museovirasto ei halunnut ottaa kantaa tässä vaiheessa niin vihreiden puutalojen kuin Tapion elokuvarakennuksenkaan puolesta. Museoviraston mielestä paikalliset rakennussuojelukysymykset kuuluivat Pohjois-Karjalan museon vastuulle. Myös kaupunkilaiset aktivoituivat rakennussuojelukysymyksessä. Noin 3000 ihmistä allekirjoitti nimensä puutalojen ja Tapion rakennuksen purkamista vastustavaan vetoomukseen. Lopulta vihreät puutalot purettiin ja niiden paikalle rakennettiin kuusikerroksinen liike- ja asuinrakennus, joka valmistui vuonna 2005.

Tapion talon vieressä olleet vihreät puutalot saivat väistyä kuusikerroksisen kerrostalon tieltä. Kuvassa Niskakatua vuodelta 2003. Sittemmin katunäkymä on muuttunut lähes täysin. Kuva Pekka Piiparinen

Pekka Piiparinen 24.4.2010

LÄHTEET:

- Mm. Asemakaavan muutoksen selostus 24.1.2002. II kaupunginosa, kortteli 28 ja tontti 3. Kaavoitusohjelman työn numero 1405. Joensuun kaupungin kaavoitusosasto
- Keskustan osayleiskaava 1992 s. 9 sekä liite ”Joensuun kulttuuri- ja rakennushistorialliset suojelukohteet keskustan osayleiskaavan alueella,” Joensuun kulttuuri- ja rakennushistorialliset suojelukohteet 1987, Joensuun kulttuuri- ja rakennushistorialliset kohteet 1995 sekä Joensuun kulttuuriperintökohteet 2005
- Keskustan kaavarunkoehdotus 1978, liitekartta 6 sekä Joensuun kaupunginvaltuuston kokouspöytäkirja 24.4.1978. Joensuun kaupunginarkisto
- Asemakaava-arkkitehti Ursula Kopsen kirje arkkitehti Kosti Kuroselle 9.1.2984. Kaavoitus- ja talonsuunnitteluosasto, lähetetyt kirjeet. Joensuun kaupunginarkisto
- Asemakaavan muutoksen selostus 24.1.2002. II kaupunginosa, kortteli 28 ja tontti 3. Kaavoitusohjelman työn numero 1405. Joensuun kaupungin kaavoitusosasto
- Asemakaava-arkkitehti Ursula Kopsen kirje arkkitehti Kosti Kuroselle 9.1.2984. Kaavoitus- ja talonsuunnitteluosasto, lähetetyt kirjeet. Joensuun kaupunginarkisto
- Lausunnot Joensuun kulttuuri- ja rakennushistoriallisia suojelukohteita koskevasta selvityksestä sekä vastineet niihin. Joensuun kaavoitusosasto, lähetetyt kirjeet. Joensuun kaupunginarkisto
- Asemakaavan muutoksen selostus 24.1.2002. II kaupunginosa, kortteli 28 ja tontti 3.

Kaavoitusohjelman työn numero 1405. Joensuun kaupungin kaavoitusosasto

- Asemakaavan muutoksen selostus 24.1.2002. II kaupunginosa, kortteli 28 ja tontti 3.

Kaavoitusohjelman työn numero 1405. Joensuun kaupungin kaavoitusosasto

- Sanomalehti Karjalainen 13.5.2001. Artikkeliki ”Kulttuuriväki tempaisi Tapion puolesta”. Joensuun kaupunginkirjasto. MF

- Juha-Pekka Vartiainen haastattelu 27.8.2009

- Sanomalehti Karjalainen 12.11.2000. Artikkeliki ”Kävelykadun vanhoja taloja puolustettiin pullakahvin ja musiikin voimalla”. Joensuun kaupunginkirjasto. MF

- Sanomalehti Karjalainen 30.1.2002. Artikkeliki ”Virtamon talot puretaan, Tapion talo suojellaan”. Joensuun kaupunginkirjasto. MF

- Sanomalehti Karjalainen 5.2.2002. Artikkeliki ”Tapion talo sai suojelupäätöksen”. Joensuun kaupunginkirjasto. MF

- Asemakaavan muutoksen selostus 24.1.2002. II kaupunginosa, kortteli 28 ja tontti 3.

Kaavoitusohjelman työn numero 1405. Joensuun kaupungin kaavoitusosasto